

Formating structure of competitiveness of technical graduates in higher education

Avaz URDUSHEV¹

Jizzakh Polytechnic Institute

ARTICLE INFO

Article history:

Received September 2021

Received in revised form

15 September 2021

Accepted 20 October 2021

Available online

15 November 2021

Keywords:

graduate,
technology,
resource,
research,
specialist,
competitiveness,
structure,
information,
didactic,
innovative technologies.

ABSTRACT

This article describes the structure of the formation of professional skills, increasing the competitiveness of graduates of technical higher education institutions. It also provides methods for preparing graduate students in accordance with the requirements of the labor market.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol2-iss10/S-pp415-420>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Texnika yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining raqobatbardoshligini shakllantirish tuzilmasi

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

bitiruvchi,
texnologiya,
resurs,
tadqiqot,
mutaxassis,
raqobatbardoshlik,
tuzilma,
axborot,
didaktik,
innovatsion texnologiyalar.

Ushbu maqolada texnika yo'nalishi oliy ta'lim muassasalarida bitiruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish, kasbiy ko'nikmalarini shakllantirish tuzilmasi ochib berilgan. Shuningdek, bitiruvchi kurs talabalarini mehnat bozori talablariga mos ravishda tayyorlash usullari keltirilgan.

¹ Assistant of the Department of "Vehicle Engineering" at Jizzakh Polytechnic Institute. Jizzakh, Uzbekistan.

Структура формирования конкурентоспособности выпускников технических направлений вузов

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

выпускник,
технология,
ресурс,
исследование,
специалист,
конкурентоспособность,
структура,
информационные,
дидактические,
инновационные
технологии.

В данной статье раскрывается структура повышения конкурентоспособности, формирования профессиональных навыков выпускников технических направлений высших учебных заведений. Также представлены методы подготовки выпускников в соответствии с требованиями рынка труда.

Faoliyatning har qanday maqsadiga erishish uning jarayonini yetarli resurslar bilan ta'minlanishiga va ulardan maqbul foydalanishga bog'liq. Optimallik sarflangan resurslarning minimal sarflanishi bilan maksimal mumkin bo'lgan natijaga erishishni nazarda tutadi. Bu xulosa bizni ta'lim funksiyalari, kompetensiyalari va komponentlarini sinxron shakllanishining pedagogik texnologiyasini ishlab chiqish maqsadga muvofiqligiga olib keldi. Texnologiya o'qituvchi uchun mavjud bo'lgan asosiy fanlar resurslaridan maqbul foydalanish g'oyasiga asoslangan. Resurslarni maqsadga erishish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan hamma narsa sifatida tushunish odatiy holdir [1].

Texnik yo'nalishi oliy ta'lim muassasalari talabalarining shaxsiy malakasi pragmatik darajadagi raqobatbardoshligini shakllantirishga yo'naltirilishi kerak. Talabalar tomonidan vaqtinchalik manbadan samarali foydalanish, birinchi navbatda, ularni motivatsiya bilan ta'minlaydi. Talabalarni raqobatbardosh mutaxassis bo'lish istagini hal qilib, o'qishga undash orqali biz vaqtni boshqarishning eng muhim tamoyillaridan biri - asosiy fanlarni o'qitishni hamma uchun mazmunli va shaxsan muhim qilishga amal qilamiz. Natijada, biz o'quvchilarning ta'lim faoliyatini amalga oshirishga sarflagan vaqtni tejashga, ta'lim maqsadlariga tezroq erishishga va katta hajmdagi tarbiyaviy ishlarni bajarishga erishamiz. Vaqt resurslarini tejash, agar o'quvchilar bir vaqtning o'zida o'quv faoliyati, kompetensiyalar va mehnat funksiyalarining tarkibiy qismlarini o'zlashtirsa, mumkin bo'ladi.[9]

I.V. Trenin fikriga ko'ra, fanlarning mazmuni axborot resurslarini, ilmiy bilimlarni o'z ichiga olgan, har xil ommaviy axborot vositalariga joylashtirilgan va o'quv jarayonida foydalanish uchun mo'ljallangan ma'lumotlar deb ataydi [10]. Ixtisoslik fanlari fundamental xarakterga ega bo'lganligi sababli bo'lajak mutaxassisning nazariy tayyorgarligi uchun asos bo'lib xizmat qiladi, o'quv jarayonini ijodiy fikrlash usullari bilan boyitadi, umumiy kasbiy va kasbiy kompetensiyalarning keyingi muvaffaqiyatli rivojlanishiga, shuningdek, mehnat vazifalarini o'zlashtirishga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, bo'lajak mutaxassislarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi [11].

Zamonaviy sharoitda, bo'lajak mutaxassisning sifatli nazariy tayyorgarligi asosidagi ma'lumotlarga ega bo'lgan ixtisoslik fanlarning (avtomobillar nazariyasi, avtomobillarning texnik ekspluatatsiyasi, harakat xavfsizligini tashkil etish asoslari, ichki yonuv dvigatellari) o'rni sezilarli darajada oshib bormoqda. Ixtisoslik fanlarni o'rganishda yaratilgan universal ilmiy baza kasbiy fanlarning keyingi muvaffaqiyatli rivojlanishiga, ishlab chiqarishdagi

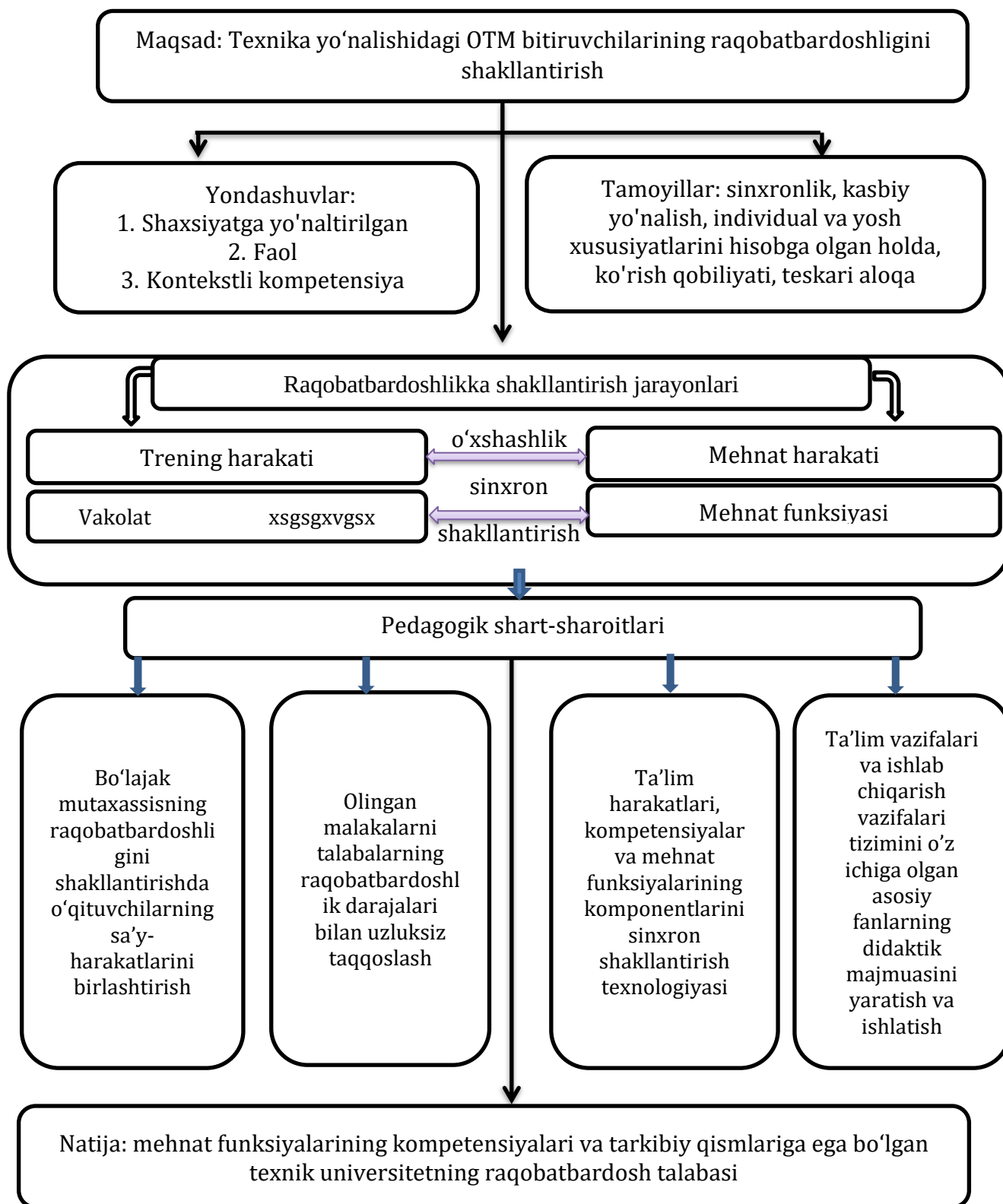
innovatsion faoliyatga tayyorgarlik ko'rishga yordam beradi. Bundan tashqari, ixtisoslik fanlarni o'qitish jarayonida talaba ma'lumotni topishni, qayta ishlashni, tuzishni va umumlashtirishni o'rganadi. Axborot bilan ishlash qobiliyati ko'pchilik ta'lim va kasbiy standartlarda, shuningdek, muhandislarga qo'yiladigan xalqaro talablarda talab sifatida mustahkamlangan kasbiy faoliyatning turli, ayniqsa, nostandart vazifalarini hal qilish uchun zarurdir [12].

Shubhasiz, ixtisoslik fanlarning muhim axborot salohiyatidan foydalanish malakali va amaliy darajadagi raqobatbardosh mutaxassisni tayyorlashga yordam beradi. O'quv jarayonida qo'llaniladigan o'quv va uslubiy resurslarni (bosma darsliklar, elektron kurslar, uslubiy tavsiyalar va boshqalar) o'z ichiga olgan asosiy fanlarning didaktik salohiyatining ahamiyatini oshiradi (ma'ruzalar, amaliy va laboratoriya ishlari va boshqalar).

I.V. Trenin fanlarning didaktik manbalarini o'qitishning nazariyalari, konsepsiyalari va didaktik tamoyillari deb tushunishni taklif qiladi. O'ylaymizki, bu taklif o'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan o'qitish texnologiyalari, shakllari, usullari va vositalarini joriy etish bilan to'ldirilishi kerak.

E.A. Budenkovaning fikriga ko'ra, zamonaviy sharoitda elektron ta'limga ustunlik berish kerak-elektron o'quv vositalaridan foydalanish, darslarning bir qismini elektron muhitda o'tkazish – veb-seminarlar, maslahat suhbatlari [13]. Oliy ta'limda didaktik resurslardan samarali foydalanish muammosi Sh.X. Botasheva, Ye.A. Budenkova, L.G. Demenkova, L.S. Znikina, L. Charite [2, 3, 4, 5, 8] va boshqa chet ellik olimlar pedagogik texnologiyalar va axborot resurslarini integratsiyalashuvining turli jihatlarini tadqiq qilishdi. Bizning fikrimizcha, zamonaviy sharoitda jamiyat rivojlanishining tendensiyalaridan biri sifatida raqamlashtirishning ahamiyati ortib borayotgani bilan izohlanadi. Ta'lim harakatlarini sinxron shakllantirish uchun o'quv vazifalari va ishlab chiqarish vazifalari tizimini, federal davlat ta'lim standarti vakolatlarini va kasbiy standartlarning mehnat funksiyalari tarkibiy qismlarini o'z ichiga olgan asosiy fanlarning didaktik majmuasini yaratish va undan foydalanish zarur. Biz texnik OTM talabalarining raqobatbardoshligini shakllantirish tuzilmasining samaradorligini ta'minlaydigan pedagogik shartlardan biri sifatida didaktik resurslari texnika fanlari talabalarining asosiy fanlarni o'qitish jarayonida raqobatbardoshligini shakllantirish uchun biz ishlab chiqqan tuzilmani tavsiflashda hisobga oldik [14].

Ko'rinib turibdiki, istalgan natijaga kafolatlangan erishish uchun asosiy fanlarning mavjud vaqtidan, axborot va didaktik resurslaridan samarali va oqilona foydalanish muayyan pedagogik texnologiya asosida amalga oshirilishi mumkin. Ta'lim harakatlarini, kompetensiyalarni va kasbiy kompetensiyalarning tarkibiy qismlarini shakllantirish texnologiyasini loyihalashda V.M. Monaxov tomonidan ishlab chiqilgan aksiomatik yondashuvdan foydalanishni maqsadga muvofiq deb topdik [16]. Ushbu yondashuv V.M. Monaxov va bir qator tadqiqotchilar tomonidan muvaffaqiyatli ishlatilgan. Aksiomatik yondashuvga muvofiq, pedagogik texnologiyalarning asosini to'qqizta asosiy didaktik tamoyillar (ta'limning ilmiy bo'lishi, ta'lim va tarbiyaning birligi, ta'limning tizimli va izchil bo'lishi, ta'limda nazariyaning amaliyot bilan bog'liq bo'lishini ta'minlash, ta'limda ongliklik, faollik va mustaqillikka erishish, ta'lim jarayonining ko'rsatmali va ko'rgazmali bo'lishi, bilimlarni puxta va tizimli o'zlashtirib olish, ta'lim jarayonida shaxsiy xususiyatlarni hisobga olish, ta'limda talabalarining yosh xususiyatlarini hisobga olish) tashkil etadi. Biz esa quyidagi tuzilmada bir talabalarining raqobatbardoshligini oshirishda bir nechta yangi kasbiy tamoyillarni va yondashuvlarni taklif qildik (1-rasm).

1-rasm. Talabalarning raqobatbardoshligini shakllantirish tuzilmasi.

Yuqoridagi tuzilmadan ko'rinib turibdiki, talabalarning raqobatbardoshligini shakllantirish jarayoni o'xshashli, sinxron va shakllanish bosqichlaridan iborat bo'lib, bevosita to'rtta pedagogik shart-sharoitlardan kelib chiqqan holatda natijaga erishiladi [17].

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, texnika yo'nalishi OTM lari bitiruvchilarining raqobatbardoshligi, asosan, ixtisoslik fanlarini o'rganish jarayonida, laboratoriya mashg'ulotlarida va ishlab chiqarish amaliyotlarida shakllanib boradi. Shuningdek, ta'lim harakatlari, kompetensiyalar va mehnat funksiyalarining komponentlarini sinxron shakllantirish texnologiyalaridan foydalanish va ta'lim vazifalari hamda ishlab chiqarish vazifalari tizimini o'z ichiga olgan asosiy fanlarning didaktik majmuasini yaratishni qamrab oladi.[18]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Библиотека словарей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://slov.com.ua/sovremennaya_entsiklopediya/page/konkurenciya.5564/.
2. Боташева Ш.Х. Временной ресурс, или как управлять неуправляемым / [Электронный ресурс] / Ш.Х. Боташева, В.В. Денисов // // Современные проблемы науки и образования. – 2015. – № 1-1. – URL: <https://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=18710> (дата обращения: 19.11.2016).
3. Буденкова Е.А. Реализация дидактического потенциала электронного обучения в формировании общекультурных компетенций студентов-бакалавров средствами электронного обучения в вузе // Мир науки. – 2016. – Т. 4. – № 4. – С. 1–32.
4. Деменкова Л.Г. Мотивация студентов вуза к освоению базовых дисциплин на основе их индивидуальных планов формирования конкурентоспособности [Текст] / Л.Г. Деменкова, В.Н. Куровский // Вестник Томского Государственного педагогического университета. – 2017. – № 12 (189). – С. 68–75.
5. Зникина Л.С. Междисциплинарное взаимодействие как основа формирования интегративных компетенций студентов вуза [Электронный ресурс] / Л.С. Зникина, П.А. Стрельников // Вестник КГУ им. Н.А. Некрасова. – 2014. – № 2. – URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/mezhdisiplinarnoe-vzaimodeystvie-kakosnova-formirovaniya-integrativnyh-kompetentsiy-studentov-vuza> (дата обращения: 24.10.2019).
6. Монахов В.М. Дидактическая аксиоматика когнитивной теории педагогических технологий / В.М. Монахов // Современные информационные технологии и ИТ-образование. – 2016. – Т. 12. – № 3-1. – С. 32–39.
7. Тренин И.В. Интеграция информационных и дидактических ресурсов в образовательном процессе военного вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Тренин Игорь Валерьевич; [Место защиты: Воен. ун-т МО РФ]. – Москва, 2017. – С. 295.
8. Charite L. How to stimulate SoSE engineers to develop soft skills? How effective is a lecture in Non-Verbal Communication? / L. Charite, G. Muller // Proceedings of the 11th System of Systems Engineering Conference, 12-16 June 2016.
9. Аскаров И.Б. (2016). Подготовка к исследовательской деятельности будущего педагога профессионального обучения. In Педагогическое мастерство (pp. 39-42).
10. Аскаров И.Б. (2017). Основные подходы и принципы подготовки будущих педагогов профессионального обучения к исследовательской деятельности. Актуальные научные исследования в современном мире, (2-6), 25-32.
11. Аскаров И.Б. (2017). Управление и планирование процессом формирования исследовательских умений и навыков будущих преподавателей профессионального образования. Школа будущего, (2), 10-15.
12. Askarov I.B. (2017). Basic stages of training to research activity future professional education teachers. Eastern European Scientific Journal, (5).

13. Турматов Ж.Р., & Аскаров И.Б. (2020). Динамическая оценка исследовательской компетенции студентов. *Общество*, (1), 87-89.
14. Kuziev S.S. (2019). Practical and methodological bases of technology in creating electronic educational resources reserves. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(3), 326–329.
15. Бегматов Б.Я. (2020). Техника олий таълим муассасаларида талаба амалиёти тадқиқи. *Academic research in educational sciences*, (3).
16. Бегматов Б. (2021). Техника олий таълим муассасалари талабаларининг касбий мослашиш жараёнини амалиётнинг аҳамияти. *Academic research in educational sciences*, 2(10), 932-938.
17. Нуруллаев У.А. (2021). Ўқитишнинг муаммоли шакли ва унинг ўқув жорий этишнинг назарий-методик жиҳатлари. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
18. Sobirovich S.S., & Allakulovich N.U. (2020). The implementation of integration in specific and general professional sciences-as a pedagogical problem. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 3217–3224.
19. Умиров И. (2021). Таълим жараёнида электрон таълим воситаларини қўллашнинг педагогик-психологик омиллари. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
20. Daniyarovna H.S. (2021). The Contents of Students' Independent Education and Methods of Implementation. *Psychology and Education Journal*, 58(2), 1445–1456.